

Звіт
про стратегічну екологічну оцінку
до проєкту Програми економічного і соціального
розвитку Донецької області на 2022 рік

Зміст

		Стор.
	Анотація	3
	Вступ	4
1	Методологія СЕО	5
2	Зміст та основні цілі проєкту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік, його зв'язок із іншими документами державного планування	8
3	Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо проєкт Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік не буде затверджено	13
4	Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу	32
5	Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються проєкту Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом	40
6	Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються проєкту Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки Програми	44
7	Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	46
8	Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	49
9	Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)	51
10	Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	52
11	Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	54
12	Резюме нетехнічного характеру розраховане на широку аудиторію	55
	Список використаних джерел	56
	Список учасників робочої групи зі стратегічної екологічної оцінки	57

Анотація

У даній роботі виконано Звіт про стратегічну екологічну оцінку проєкту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік.

Звіт виконано у відповідності до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, а також інших діючих нормативно-правових актів.

Проєкт Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік розроблено з урахуванням програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях: Указу Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; Державної Стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695; Плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 № 497-р; Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року та Плану заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, затверджених розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 17.02.2020 № 147/5-20 (із змінами).

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів і програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку планів і програм для забезпечення збалансованого (сталого) розвитку.

Процес СЕО включає оцінку потенційних впливів розробки і реалізації проєктів в галузі відновлюваної енергетики на природні ресурси, населення і економіку. В рамках цього процесу визначаються загальні стратегії уникнення, зведення до мінімуму і пом'якшення цих впливів в ході розробки і реалізації запропонованих проєктів.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки.

Проходження процедури СЕО дасть можливість оцінити наслідки виконання Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, розробити заходи із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків її реалізації.

1 Методологія СЕО

1.1 Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція ЕСПО), ратифікований Верховною Радою України (№562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28.02.2019 №2697-VIII). В цьому законі СЕО згадується в основних засадах державної екологічної політики, інструментах реалізації державної екологічної політики та як важливий інструмент удосконалення механізмів стратегічного планування розвитку соціально-економічної політики на державному, регіональному та місцевому рівнях.

У 2012 році Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України (від 17.12.2012 №659) затверджено «Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)».

21 лютого 2017 року у Верховній Раді України було зареєстровано нову редакцію законопроекту «Про стратегічну екологічну оцінку» (реєстраційний № 6106). Метою законопроекту є встановлення сфери застосування та порядку здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування на довкілля. Законопроект, розроблений на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, спрямований на імплементацію Директиви 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27.06.2001 про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» був ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року та 10 квітня 2018 року підписаний Президентом України. Даний Закон вступив в дію з 12 жовтня 2018 року. Останні зміни до Закону набули чинності з 01.01.2020 року.

Закон встановлює в Україні механізм стратегічної екологічної оцінки (СЕО), який діє в країнах Європейського Союзу та передбачає, що всі важливі документи, зокрема, державні програми, повинні, у першу чергу, проходити стратегічну екологічну оцінку з урахуванням необхідних імовірних ризиків тих чи інших дій для довкілля.

Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 №296 затверджені Методичні рекомендації із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, зміни до

яких були затверджені Наказами Міністерства екології та природних ресурсів України від 29.12.2018 №465 та від 18.07.2019 №260.

З метою вдосконалення розробки стратегічної екологічної оцінки Постановою Кабінету Міністрів України №1272 від 16.12.2020 затверджений Порядок здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Критерії визначення наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 №213.

1.2 Методологія здійснення СЕО документа державного планування

З метою забезпечення ефективності здійснення СЕО рекомендується:

- забезпечити розробку СЕО як частини процесу розроблення проекту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік;

- проводити СЕО на ранніх етапах процесу розроблення проекту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік, коли розглядаються всі альтернативи та варіанти дій до подання його для затвердження;

- в процесі здійснення СЕО доцільно оцінити обґрунтоване коло альтернатив та визначити найоптимальніший варіант для забезпечення сталого розвитку та запропонувати максимально можливий рівень збереження довкілля;

- у процесі здійснення СЕО доцільно надавати можливості для участі громадськості на всіх стадіях процесу, навіть коли ще не існують альтернативні варіанти.

При проведенні СЕО доцільно використовувати адекватні та економічно ефективні методи та методики аналізу.

Збір інформації рекомендується здійснювати тільки в тому обсязі та з тим ступенем деталізації, які потрібні для прийняття обґрунтованого рішення.

У процесі СЕО доцільно враховувати зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному рівні, а також визначити шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки проекту Програми.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» етапами здійснення СЕО є:

- визначення обсягу СЕО;
- складання звіту про СЕО;
- проведення громадського обговорення та консультацій, в тому числі транскордонних консультацій;
- врахування звіту про СЕО та результатів громадського обговорення і консультацій;

- інформування про затвердження проекту Програми;
- моніторинг наслідків реалізації Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік для довкілля та здоров'я населення.

1.3 Забезпечення доступу та врахування думки громадськості під час розроблення проекту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік та здійснення СЕО

В рамках проведення процедури Стратегічної екологічної оцінки проекту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік було складено Заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, яка була розміщена на сайті Донецької облдержадміністрації у розділі Прозора влада / Консультації з громадськістю/ Електронні консультації з громадськістю за адресою: <https://dn.gov.ua/> та опублікована в двох друкованих засобах масової інформації.

Протягом громадського обговорення Заяви про визначення обсягу стратегії екологічної оцінки (15 календарних днів) звернень, зауважень та пропозицій від громадськості не надходило.

Зауваження та пропозиції Департаменту екології та природних ресурсів Донецької ОДА, надані листом №10-16/5498/90-21 від 15.11.2021, враховані при розробці Звіту про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік.

Департамент охорони здоров'я Донецької ОДА листом №01-17/5250/0/71-21 від 18.11.2021 надав зауваження та пропозиції до Заяви про визначення обсягу Звіту про стратегічну екологічну оцінку документу державного планування, які враховані у Звіті.

2 Зміст та основні цілі проєкту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік, його зв'язок із іншими документами державного планування

Програма економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня, який визначає сукупність взаємоузгоджених завдань і заходів, що будуть реалізовуватися місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями щодо вирішення нагальних проблем та досягнення стратегічних цілей розвитку регіону у 2022 році.

Проєкт Програми розроблений Департаментом економіки Донецької обласної державної адміністрації за участю структурних підрозділів облдержадміністрації, територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, виконавчих органів міських рад (міст обласного значення), рад територіальних громад, райдержадміністрацій, військово-цивільних адміністрацій на виконання Розпорядження Голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 22.07.2021 № 754/5-20 «Про розробку проєкту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік» (Додаток Д).

Проєкт Програми розроблено з урахуванням програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях, а саме:

- Указ Президента України від 30.09.2019 №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»;
- Державна Стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 №695;
- План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 №497-р;
- Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року та План заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, затверджені Розпорядженням Голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 17.02.2020 № 147/5-20 (із змінами).

Під час розроблення проєкту Програми враховано екологічну складову, вимоги щодо екосистемного підходу та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, які визначені, зокрема:

- Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженими Законом України від 28.02.2019 №2697;
- Регіональною цільовою програмою щодо здійснення розчистки та регулювання русел річок на 2018-2022 роки, затвердженою Розпорядженням Голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 10.09.2018 №1123/5-18 (із змінами, внесеними

Розпорядженням Голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 10.09.2020 № 1007/5-20);

- Регіональною програмою «Ліси Донеччини» на 2018-2022 роки, затвердженою Розпорядженням Голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 08.10.2018 №1212/5-18;

- Регіональною програмою формування та розвитку екологічної мережі в Донецькій області на період 2019-2022 роки, затвердженою Розпорядженням Голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 1.03.2019 № 300/5-19;

- Регіональною програмою моніторингу стану довкілля в Донецькій області на період 2020-2024 роки, затвердженою Розпорядженням Голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 13.01.2020 №20/5-20;

- Міжвідомчою регіональною програмою «Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку Донеччини на 2020-2025 роки», затверджена Розпорядженням Голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 13.01.2020 № 21/5-20.

Проектом Програми визначені мета та пріоритетні напрями діяльності органів місцевої влади, окреслені найбільш актуальні проблемні питання окремих галузей соціально-економічного розвитку області, сформовані переліки пріоритетних проєктів і заходів щодо забезпечення виконання визначених завдань.

Головною метою проєкту Програми визначено забезпечення розвитку економіки регіону і територіальних громад, ефективне використання внутрішнього природно-ресурсного потенціалу, формування позитивного іміджу області, забезпечення якості та загальної доступності публічних послуг; підвищення добробуту та стимулювання гармонійного розвитку населення.

Заходи, передбачені проєктом Програми, направлені на виконання завдань, які відповідають цілям Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, затвердженою розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 17.02.2020 № 147/5-20:

Стратегічна ціль 1: Оновлена, конкурентоспроможна економіка, яка передбачає виконання наступних завдань:

- зменшення диспропорцій між попитом та пропозицією робочої сили;
- розвиток малого та середнього підприємництва, як драйверу структурних перетворень;
- розвиток та ефективне використання науково-інноваційного потенціалу;
- підтримка галузей з економічним та інноваційним потенціалом для розвитку;
- підтримка галузей, що мають економічний та інноваційний потенціал для розвитку;
- формування позитивного іміджу регіону;

- підвищення якості та доступності транспортно-логістичних послуг з урахуванням внутрішніх та міжрегіональних зв'язків;
- розвиток сучасної системи переробки сільськогосподарської продукції відповідно до потреб ринку;
- покращення економічних та технічних показників діяльності вугледобувних підприємств;
- розвиток громадянського суспільства;
- детінізація заробітної плати та зайнятості населення;
- координація та заохочування реалізації регіональних ініціатив соціальної відповідальності бізнесу;
- забезпечення транспортного обслуговування офіційних заходів;
- якісне виконання функцій із забезпечення організації пасажирських перевезень на внутрішньообласних автобусних маршрутах загального користування.

Стратегічна ціль 2: Якість життя та людський розвиток, яка передбачає виконання наступних завдань:

- створення умов для самореалізації молодих дівчат та хлопців;
- підвищення доступності культурних послуг;
- підтримка спорту вищих досягнень, дитячо-юнацького і резервного спорту;
- стимулювання ефективного та комплексного використання туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу;
- залучення громадян до фізичної активності;
- забезпечення організації та проведення обласних етапів Всеукраїнських фахових конкурсів, обласних конкурсів педагогічної майстерності в галузі освіти, обласного етапу предметних Всеукраїнських учнівських олімпіад, конкурсів, турнірів; відбірково-тренувальних зборів та участі у Всеукраїнському та Міжнародному етапах учнівських олімпіад, конкурсів, турнірів;
- наукове і методичне забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти;
- забезпечення проведення масових позашкільних заходів для дітей соціально-незахищених категорій;
- забезпечення якісної медико-психологічної консультації учнів закладів освіти Донецької обласної ради та координації діяльності професійної (професійно-технічної) освіти та матеріально-технічного забезпечення закладів та установ освіти;
- забезпечення надання стипендій і одноразової винагороди переможцям (призерам) Всеукраїнських учнівських олімпіад та Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України згідно з Розпорядженням Голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації;
- забезпечення оздоровлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які навчаються у державних закладах професійної (професійно-технічної) освіти, що фінансуються з обласного бюджету;

- забезпечення комплексного підходу до оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні обласної ради;
- заходи щодо усунення порушень у сфері техногенної, пожежної безпеки;
- підвищення рівня професійної компетентності державних службовців відповідно до статті 48 Закону України "Про державну службу" та підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування;
- створення умов для надання якісних послуг в соціальних закладах комунальної власності;
- створення необхідних стартових можливостей для неформальної освіти та соціального становлення дітей і молоді;
- забезпечення державних соціальних гарантій найбільш вразливим верствам населення;
- здійснення підтримки окремих закладів охорони здоров'я;
- проведення судово-медичних експертиз та лабораторних досліджень КЗ "Дніпропетровське обласне бюро судово-медичної експертизи";
- забезпечення проведення комплексної пренатальної діагностики вагітних жінок з високим генетичним ризиком;
- забезпечення засобами гігієни дітей, що знаходяться на вихованні у КНП "Краматорський будинок дитини "Антошка";
- забезпечення хворих ендопротезами колінних суглобів;
- виконання заходів зі сприяння національно-патріотичному вихованню населення.

Стратегічна ціль 3: Ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів, яка передбачає виконання наступних завдань:

- підвищення спроможності регіону попереджувати, реагувати та ліквідувати наслідки надзвичайних ситуацій;
- підвищення суспільної правосвідомості та попередження злочинності;
- підвищення якості доступності адміністративних та соціальних послуг;
- надання сервісних послуг з водопостачання та водовідведення;
- поліпшення житлових умов населення;
- відновлення житлового будівництва;
- забезпечення особистої безпеки жінок та чоловіків у публічному і приватному просторах;
- розвиток сільських територій з низькою щільністю населення;
- розвиток системи просторового планування з використанням електронних ресурсів;
- соціальний захист громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи; осіб з інвалідністю; ветеранів війни; чутливих верств населення;

- здійснювати соціальний захист дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, сприяти забезпеченню права дитини на виховання в сім'ї;
- компенсація витрат підприємств, установ, організацій, пов'язаних з тимчасовим проживанням громадян, що виїхали із зони проведення антитерористичної операції/ ООС;
- створення умов для оздоровлення працівників органів виконавчої влади, в т.ч. внутрішньо переміщених осіб із зони проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил;
- здійснення заходів щодо забезпечення ефективної роботи та виконання завдань облдержадміністрацією та її структурними підрозділами в умовах проведення антитерористичної операції/ Операції об'єднаних сил;
- створення системи психологічної, соціальної та фізичної реабілітації для населення, яке постраждало внаслідок проведення конфлікту; підтримка воїнів АТО та їх сім'ї;
- підтримка внутрішньо переміщених осіб.

Стратегічна ціль 4: Екологічна безпека та збалансоване природокористування, яка передбачає виконання наступних завдань:

- удосконалення публічного екологічного управління та моніторингу;
- підвищення екологічної свідомості населення;
- збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, родючості земель;
- удосконалення системи збору та перероблення твердих побутових відходів;
- підвищення ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами;
- забезпечення справедливої трансформації вугільної галузі та підвищення ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами.

Виконання Програми здійснюватиметься в межах реальних фінансових можливостей бюджетів усіх рівнів та за рахунок позабюджетних коштів, у тому числі коштів підприємств та інших джерел.

3 Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо проєкт Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік не буде затверджено

3.1 Географічне розташування Донецької області

Донецька область, як адміністративно-територіальна одиниця в складі України, утворилась 17 липня 1932 року, її площа складає 26,5 тис. км², що становить 4,4 відсотка території України.

Донецька область розташована в південно-східній частині України. На південному заході та заході вона межує з Дніпропетровською та Запорізькою областями, на північному заході – з Харківською, на північному сході – з Луганською областю, на сході – з Ростовською областю Російської Федерації, а з півдня омивається Азовським морем. Територія області простягнулась з півночі на південь на 240 км та зі сходу на захід на 170 км. Область займає західну частину Донецького кряжу та східну половину Приазовської височини. Територією області проходить вододіл річок басейнів Чорного та Азовського морів. Північна та центральна частини області – це Донецький кряж, південна – Приазовська височина. Максимальні відмітки висот Донецького кряжу в області сягають 200-260 метрів. Найвища точка – Савур-могила, її висота 277,9 метрів. Амплітуда висот в цих районах досягає 200 метрів.

На частині території Донецької області органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження (розпорядження Кабінету Міністрів України від 7.11.2014 року № 1085-р (із змінами).

У гідрографічному відношенні територія Донецької області складається з трьох частин: північної (басейн річки Сіверський Донець), південної (річки басейну Приазов'я (Азовського моря) та західної (басейн річки Дніпро). Площі, зайняті водними об'єктами, складають 42,4 тис. га (біля 1,6% території області). Водні ресурси області формуються за рахунок місцевого природного стоку (900 млн. м³/рік), транзитної притоки річки Сіверський Донець (1,8 млрд. м³/рік), стічних шахтних і кар'єрних вод, а також запасів підземних вод. За запасами водних ресурсів територія Донецької області відноситься до маловодних регіонів. Найбільш дефіцитною ділянкою є русло р. Сіверський Донець. Дефіцит водних ресурсів в регіоні компенсується виключно за рахунок міжбасейнового перекидання стоку каналами та магістральними водогонами: з р. Дніпро до р. Сіверський Донець (канал Дніпро – Донбас) та з р. Сіверський Донець в басейн річок Приазов'я.

Територією Донецької області протікають близько 246 річок загальною протяжністю 15990 км, найбільшою з яких є річка Сіверський Донець довжиною 1053 км – головна водна артерія області. З метою регулювання місцевого стоку функціонують 130 водосховищ ємністю 863 млн. м³, а також споруджено 2146 ставків ємністю 270 млн. м³.

На території області налічується 60 видів ґрунтів. На лісових ділянках – переважно тучні чорноземи. У заплавах річок та балок – лугові чорноземита лучно-болотні, переважно засолені ґрунти.

3.2 Кліматичні особливості Донецької області

Клімат Донецької області помірно-континентальний: жарке, засушливе літо і порівняно холодна зима з нестійким сніговим покривом. Зима прохолодна, літо жарке. Середня температура січня $-4...-6^{\circ}\text{C}$, липня $+23...+24^{\circ}\text{C}$. Річна сума опадів складає 375 – 556 мм на рік, більшість – в теплу пору року. Середнє значення відносної вологості складає 74%. Холодна пора року визначається дуже нестійкою погодою: у січні – проходження активних циклонів та атмосферних фронтів, які обумовлюють випадіння опадів різної інтенсивності у вигляді снігу та дощу, посилення східного, північно-східного, південно-східного вітру до небезпечних позначок та туманів. Влітку погода переважно спекотна та бездощова. Переважають західні і північно-західні вітри, які доволі часто приводять до засух.

Серед несприятливих кліматичних явищ слід виділити зимову відлигу, ожеледицю, промерзання ґрунту, весняні заморожування, сухі східні вітри, пилові бурі, град і часті тумани. Спека та дефіцит опадів у літній період обумовлюють надзвичайно високу пожежну небезпеку.

З кожним роком у регіоні відмічається перевищення інтенсивності температурного росту.

За різноманітністю і значимістю природних ресурсів Донецька область є однією з найбагатших в Україні. У регіоні розташовані значні запаси кам'яного вугілля, сурм'яно-ртутних руд, доломіту, вапняків, мергелів, кухонної солі, нефелінових сієнітів, вогнетривких глин тощо. За обліком запасів корисних копалин майже 49% складають паливно-енергетична сировина (кам'яне вугілля, метан вугільних родовищ, газ вільний). Друге місце належить неметалічним корисним копалинам, включаючи будівельну, гірничо-хімічну, нерудну сировину для металургії тощо. Загалом на Донеччині працює понад 800 великих і середніх промислових підприємств гірничодобувної, металургійної, хімічної галузей, а також важкого машинобудування, ТЕС, що обумовлює велике техногенне навантаження на довкілля.

Боротьба зі зміною клімату та запобігання зміні клімату – це система заходів, спрямована на скорочення викидів парникових газів і стримування процесу зростання середньої глобальної температури атмосфери Землі. Перелік таких заходів визначено міжнародними угодами – Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату, Кіотським протоколом до неї, Паризькою кліматичною угодою, а на національному рівні – Концепцією реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 № 932-р.

Політично, економічно і науково обґрунтовані рішення з питань зміни клімату повинні прийматися для всіх секторів економіки, включаючи енергетику, промисловість, агропромисловий комплекс, транспорт, водне, лісове і житлово-комунальне господарства, землекористування, а також охорону здоров'я, збереження і відтворення екосистем.

Проект Програми містить заходи, спрямовані на будівництво сміттєперевантажувальних та сміттесортувальних станцій, проектування сміттєспалювального заводу, схеми санітарного очищення населених пунктів разом з впровадженням автоматизованої системи моніторингу компонентів навколишнього природного середовища. Виконання цих заходів спрямоване на зниження викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, в тому числі парникових газів, що забезпечить пом'якшення негативного впливу на клімат Донецької області.

Проект Програми не містить заходів та проєктів, які зможуть призвести до збільшення негативного впливу на клімат Донецької області. У масштабі загальнодержавного рівня заходи, передбачені проєктом Програми, не будуть мати впливу на зміну клімату.

➤ Тому, якщо проєкт Програми не буде затверджений, очікуються незначні негативні зміни клімату Донецької області та України в цілому, пов'язані із збільшенням викидів парникових газів.

3.3 Стан атмосферного повітря Донецької області

За інформацією Головного управління статистики у Донецькій області, викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферу Донецької області (без урахування частини тимчасово окупованої території) від стаціонарних джерел забруднення за 2020 рік становлять 751,0 тис. т (33,5% від загальних викидів по Україні) що на 2,9% менше, ніж в 2019 рік. Крім того, обсяги викидів діоксиду вуглецю склали 22258,3 тис. т.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за останні п'ять років наведена у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидіву розрахунку на 1 кв. км, т	Обсяги викидіву розрахунку на 1 особу, кг
	Всього	у тому числі			
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами		
2016	1036,3	981,4	54,9	37,0	230,7
2017	839,2	784,8	54,4	29,6	185,9
2018	844,7	790,2	54,5	29,8	188,9
2019	830,4	773,5	56,9	29,2	186,4
2020	812,8	751,0	61,8	28,3	182,4

У 2018 році спостерігається незначне збільшення викидів відносно до 2017 року, що пов'язане з нарощуванням потужності

промислових підприємств та переходом з газу на альтернативні види палива (зокрема на вугілля різних марок).

Зменшення кількості викидів забруднюючих речовин у 2019-2020 роках пов'язане з виконанням підприємствами природоохоронних заходів, спрямованих на зниження обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами. Крім того, у 2020 році спостерігається спад промислового виробництва (на 3,8% в порівнянні з 2019 роком), що також спричинило зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел викидів в атмосферне повітря за категоріями джерел викидів у 2020 році (без урахування частини тимчасово окупованої території у Донецькій області) наведені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел викидів

	Кількість викинутих у атмосферне повітря забруднюючих речовин, тон							
	сірки діоксид	діоксид азоту	оксид вуглецю	неметанові леткі органічні сполуки	поліароматичні вуглеводні	тверді частинки Тч _{2,5}	тверді частинки Тч ₁₀	аміак
Усього	213391,1	37047,6	303750,5	548,9	0,2	813,6	13961,6	154,1
у тому числі								
Енергетика	207473,1	32693,0	188352,3	101,4	0,1	497,3	10100,2	66,2
Виробництво	2597,4	2380,6	98363,0	314,8	0,1	284,4	1333,8	3,7
Сільське господарство	1,6	21,8	4,6	28,5	-	6,2	166,6	59,6
Відходи	87,4	3,7	396,5	0,2	-	-	55,3	3,4
Інші стаціонарні джерела викидів	3231,6	1948,5	16634,1	104,0	0,0	25,7	2305,7	21,2

Однією з основних причин надмірних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря є моральне старіння та фізичне зношення технологічного та пилогазоочисного устаткування, що не відповідає сучасним вимогам щодо забезпечення встановлених законодавством нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

В Донецькій області близько 26,5% загального обсягу викидів складають викиди підприємствами вугільної промисловості газу метану. Для зниження викидів метану необхідно максимально його використовувати в різних галузях промисловості.

Донецьким регіональним центром з гідрометеорології виконуються спостереження за станом атмосферного повітря на 11 стаціонарних постах, розташованих в містах: Маріуполь, Краматорськ та Слов'янськ.

Протягом 2020 року було зафіксовано перевищення середньорічних концентрацій забруднюючих речовин по містах:

- 1) у Маріуполі: діоксид азоту – 1,25 ГДК_{с.д.}, фенол – 1,0 ГДК_{с.д.}, формальдегід – 6,7 ГДК_{с.д.};
- 2) у Краматорську – діоксид азоту – 1,5 ГДК_{с.д.}, фенол – 1,67 ГДК_{с.д.}, фторид водню – 1,0 ГДК_{с.д.}, формальдегід – 2,3 ГДК_{с.д.};
- 3) у Слов'янську – діоксид азоту – 1,0 ГДК_{с.д.}, фенол – 1,33 ГДК_{с.д.}, формальдегід – 1,33 ГДК_{с.д.}.

Найбільш забрудненими в Донецькій області є міста Маріуполь, Курахове (Мар'їнський район), Покровськ, Світлодарськ (Бахмутський район), Миколаївка (Слов'янський район). Підприємства цих міст викидають щорічно найбільшу кількість забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Також проблемою є те, що ці міста найбільш густонаселені, тому відбувається негативний вплив на здоров'я великої кількості людей.

➤ Тому, якщо проєкт Програми не буде затверджений, а заходи з будівництва сміттєперевантажувальних та сміттєсортувальних станцій, проектування сміттєспалювального заводу, схеми санітарного очищення населених пунктів та моніторингу атмосферного повітря не будуть реалізовані, стан атмосферного повітря на території населених пунктів Донецької області ймовірно не зміниться та залишиться на рівні сучасних показників.

3.4 Стан водних ресурсів Донецької області

Водні ресурси області формуються за рахунок транзитної притоки поверхневих вод по р. Сіверський Донець, місцевого річкового стоку, що формується в межах області, стічних, шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

Згідно з гідрографічним районуванням територія області поділяється на три частини: Північну (суббасейн Сіверського Дінця район річкового басейну річки Дон), Південну (басейн річок Приазов'я) та західну (суббасейн нижнього Дніпра).

Територією області протікає 246 річок довжиною більше 10 км. Це всього лише 1% від загальної кількості річок України. З них згідно з класифікацією річок України одна відноситься до великих – Сіверський Донець, загальною довжиною 1053 км. Вісім середніх річок, до яких відносяться Казенний Торець, Лугань (суббасейн Сіверського Дінця район річкового басейну річки Дон), Кальміус, Міус, Кринка (басейн річок Приазов'я) та Самара, Вовча та Мокрі Яли (суббасейн нижнього Дніпра). Решта річок відноситься до категорії малих.

В області розташовано:

- 129 водосховищ (суббасейн Сіверського Дінця – 44, суббасейн нижнього Дніпра – 32, басейн річок Приазов'я – 53) загальним об'ємом 858,3 млн м³;

- 2147 ставків (суббасейн Сіверського Дінця – 674, суббасейн нижнього Дніпра – 641, басейн річок Приазов'я – 832) загальним об'ємом 270 млн м³;

- 63 озера та 45 кар'єрів.

За даними державної звітності за формою 2ТП-водгосп (річна) водокористування у 2020 році в Донецькій області здійснювали 560 водокористувачів, у тому числі по галузях економіки:

- промисловість – 137 (24%);
- сільське господарство – 232 (41%) з них 143 водокористувачі рибного господарства, які здійснюють використання води без її вилучення (62% від сільськогосподарської галузі);
- комунальне господарство – 69 (12%);
- інші галузі – 122 (23% від загальної кількості водокористувачів по галузях).

Об'єм забору води з природних водних об'єктів (поверхневі, у т.ч. морська вода та підземні водні ресурси) у 2020 році складав 1700,311 млн. м³, у тому числі з джерелами забору:

- поверхневої прісної – 1144,589 млн. м³ (67% від загального забору води);
- підземної – 84,007 млн. м³ (5% від загального забору води), з яких 54,5 млн. м³ шахтно-кар'єрних (65% від загального забору підземних вод);
- морської води - 472 млн. м³ (28% від загального забору води).

Співвідношення забору води по суббасейнах складає: р. Сіверський Донець – 1030,5 млн. м³ (60%), басейн річок Приазов'я – 130 млн. м³ (8%), басейн річок Нижнього Дніпра – 68,0 млн. м³ (5%) та Азовське море – 471,714 млн. м³ (27%) від загального забору води.

На долю промисловості приходить 60% (1013 млн. м³) забору води з природних водних об'єктів Донецької області, у тому числі підприємствами чорної металургії – 53% (541,2 млн. м³), електроенергетики 40% (409,5 млн. м³), вугільної промисловості 5% (46,1 млн. м³), машинобудування – 0,4% (4,252 млн. м³), харчової промисловості – 0,2% (0,690 млн. м³), інші галузі – 1,4%.

На долю комунального господарства приходить 37% (623,1 млн. м³) загального забору води з природних водних об'єктів області.

Головним підприємством, яке здійснює забір води з поверхневих водних об'єктів р. Сіверський Донець для забезпечення водою споживачів каналом Сіверський Донець-Донбас, є РУЕК КП «Компанія «Вода Донбасу». У 2020 році забір води РУЕК КП «Компанія «Вода Донбасу» склав 516,1 млн. м³ (83% від забору в галузі та 45% від забору прісної води).

На долю сільського господарства припадає 0,7% (13,2 млн. м³) забору води з природних водних об'єктів Донецької області.

У 2020 році на території Донецької області було використано 1168,1 млн.м³ води, у тому числі на потреби:

- питні і санітарно-гігієнічні – 101,6 млн. м³ (9%); виробничі – 1046,2 млн. м³ (89%);

- зрошення – 7,93 млн. м³ (0,9%);
- сільгоспводопостачання – 1,682 млн. м³ (0,1%);
- інші потреби – 10,69 млн. м³ (1%).

Кількість підприємств, які здійснюють скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти Донецької області у 2020 році, складала 116 (21% від загальної кількості водокористувачів).

Об'єм скиду становить 1071,453 млн. м³ за категоріями якості:

- без очистки – 0,139 млн. м³ (0,01%);
- недостатньо очищені – 76,259 млн. м³ (7%);
- нормативно чистих без очистки – 785,637 млн. м³ (73%);
- нормативно очищені на очисних спорудах – 209,418 млн. м³ (19%).

Співвідношення скиду зворотних вод в суббасейнах складає:

- р. Сіверський Донець – 451,880 млн. м³ (42%),
- басейн річок Приазов'я – 178,6 млн. м³ (17%),
- басейн річок Нижнього Дніпра – 39,9 млн. м³ (4%),
- Азовське море - 401 млн. м³ (37%) від загального скиду води.

Загальна потужність очисних споруд в Донецькій області у 2020 році складала 612,523 млн. м³, у тому числі перед скидом у водний об'єкт 582,348 млн. м³.

Територією Донецької області протікає три транскордонні річки: Сіверський Донець (контрольні створи в с. Єремівка на кордоні Харківської та Донецької областей та с. Дронівка на кордоні Донецької та Луганської областей), Міус (контрольний створ в с. Дмитрівка) та Кринка (контрольний створ в с. Успенка) на кордоні Донецької та Ростовської областей.

З другого півріччя 2014 року моніторингові дослідження у створах річок Міус та Кринка не здійснюються, у зв'язку з тим, що створи знаходяться на території, тимчасово непідконтрольній органам державної влади.

На річках басейну Сіверського Дінця в межах Донецької області транскордонних створів немає.

За результатами вимірювань у 2020 році спостерігається перевищення середньорічних концентрацій показників відносно ГДК_{риб.} (згідно з Узагальненим переліком гранично допустимих концентрацій (ГДК) та орієнтовно безпечних рівнів впливу):

В суббасейні р. Сіверський Донець:

- по р. Сіверський Донець: по алюмінію – 2,1-2,9 ГДК, БСК₅ – 1,8 ГДК, залізу загальному – 1,15 ГДК, марганцю – 5,3-9,9 ГДК, міді – 1,1-6,4 ГДК, нітратам – 1,1 ГДК, сульфатам – 3 ГДК, цинку – 1,6-2,1 ГДК;
- по р. Жеребець: по марганцю – 45,4 ГДК, цинку – 2,3 ГДК;
- по басейну р. Бахмутка: по марганцю – 12,8-24,9 ГДК, міді – до 4,8 ГДК, цинку – 1,9-3,9 ГДК;
- по басейну р. Казенний Торець: по марганцю – 3,5-26 ГДК, міді – до 5,8 ГДК, цинку – до 5,9 ГДК;

- по р. Нітріус: по марганцю – 51 ГДК, цинку – 2,1 ГДК. В басейні річок Приазов'я:

- по басейну р. Берда: по марганцю – 7,1-12,2 ГДК, міді – 1,3-1,5 ГДК, цинку – 2,2-3,7 ГДК;

- по басейну р. Кальміус: по алюмінію – 5,5 ГДК, БСК₅ – 1,7 ГДК, залізу загальному – 1,4 ГДК, кальцію – 1,4 ГДК, магнію – 3,3 ГДК, марганцю – 4,3-24,3 ГДК, міді – 2-15,7 ГДК, сульфатам – 13,3 ГДК, цинку – 1,7-3,3 ГДК;

- по р. Мокра Білосарайка: по марганцю – 59,2 ГДК, цинку – 3 ГДК.

Слід зазначити, що концентрації показників мають як антропогенне, так і природне походження. Коливання протягом року відбуваються в залежності від періоду року та фактичної водності річок, особливо таких показників, як жорсткість, хлориди, сульфати, сухий залишок (сольові показники), сполуки азоту та фосфору, марганець, вміст якого також залежить від інтенсивності фотосинтезу, розкладання фітопланктону, мікроорганізмів вищої водної рослинності та інших процесів.

За результатами спостережень у 2020 році якісний стан поверхневих водних об'єктів в межах Донецької області залишився на рівні минулих років, концентрації забруднюючих речовин коливаються в межах середньобогаторічних значень в залежності від періоду року та фактичної водності річок.

З метою охорони водних ресурсів та їх раціонального використання в проєкті Програми передбачено виконання ряду пріоритетних заходів та проєктів, а саме:

- будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд та мереж;

- реконструкція та будівництво мереж водопостачання;

- реконструкція системи знезараження питної води на фільтрувальній станції з впровадженням електролізних установок по виробництву гіпохлориту натрію;

- будівництво модульної фільтрувальної станції;

- будівництво водоводу з перекидання води Павлопольського водосховища до Старо-Кримського водосховища на землях Волноваського та Нікольського районів;

- капітальний ремонт гідроізоляції русла каналу «Сіверський Донець - Донбас» на землях Райгородоцької селищної ради Слов'янського району (ПК 105-ПК 113; ПК 125+18-ПК132+92).

➤ Тому, якщо проєкт Програми не буде затверджений, подальший розвиток житлової та громадської забудови населених пунктів області, виробничо-промислового сектору, спричинятиме подальше техногенне навантаження на водні об'єкти, розташовані на території Донецької області.

3.5 Поводження з відходами

Однією з найгостріших екологічних проблем в Донецькій області є проблема поведження з відходами. Накопичені в області у великих обсягах промислові відходи (близько 800,2 млн. т) чинять на навколишнє природне середовище техногенний вплив.

Наявність в області підприємств хімічної, коксохімічної, машинобудівної промисловості, чорної та кольорової металургії та інших призвела до значних обсягів утворення і накопичення відходів та забруднення територій міст.

За даними Головного управління статистики у Донецькій області (без урахування частини тимчасово окупованої території у Донецькій області) відповідно до державного статистичного спостереження № 1–відходи «Утворення та поведження з відходами» внаслідок виробничої діяльності підприємств у 2020 році в області утворилося 26981,2 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, з яких небезпечних відходів I-III класів небезпеки - 145,3 тис. тонн.

Відносно загальноукраїнських обсягів в Донецькій області (без урахування частини тимчасово окупованої території у Донецькій області) утворено 5,8% відходів I-IV класів небезпеки та 27% відходів I-III класів небезпеки. Відходів I класу небезпеки (надзвичайно небезпечні) утворилось 0,078 тис. т, II класу небезпеки (високо-небезпечні) - 18,038 тис. т, III класу небезпеки (помірнонебезпечні) - 127,1 тис. т та IV класу небезпеки (мало небезпечні) - 26835,9 тис. тонн.

В адміністративному плані найбільша кількість відходів у 2020 році утворилась в містах:

- Маріуполь - 8556,815 тис. т,
- Добропілля - 2706,751 тис. т,
- Покровськ - 983,456 тис. т,
- Краматорськ - 288,132 тис. т,
- Вугледар - 118,716 тис. т,
- Авдіївка - 111,037 тис. т,
- Селидове - 105,963 тис. т,
- Торецьк - 80,192 тис. т,
- Костянтинівка - 44,214 тис. т,
- Мирноград - 32,602 тис. т,
- Слов'янськ - 25,512 тис. т,
- Бахмут - 19,999 тис. т,
- Дружківка - 17,166 тис. т
- та районах: Волноваському - 8251,937 тис. т, Покровському - 3425,951 тис. т, Мар'їнському - 2083,873 тис. т, Бахмутському - 65,909 тис. т, Нікольському - 33,631 тис. т, Костянтинівському - 10,204 тис. т, Слов'янському - 6,115 тис. т.

Найбільшу занепокоєність викликають накопичені відходи. За статистичними даними всього в Донецькій області на кінець

2020 року у місцях видалення відходів підприємств протягом їх експлуатації накопичено 800156,1 тис. т відходів I-IV класів небезпеки. Але фактично їх більше, оскільки статзвітність не враховує відходів, заскладованих на об'єктах, що виведені з експлуатації, тобто відходів тих підприємств, що накопичували відходи виробництва протягом своєї діяльності, але на теперішній час не функціонують. Більше всього накопичено відходів підприємствами міст: Добропілля - 182024,4 тис. т, Маріуполь - 100820,4 тис. т, Селидове - 68787,2 тис. т, Покровськ - 62587,5 тис. т, Торезьк - 53860,9 тис. т, Авдіївка - 52845,9 тис. т, Мирноград - 27819,2 тис. т, Вугледар - 18594,6 тис. т, Краматорськ - 8231,4 тис. т, Костянтинівка - 8163,4 тис. т, на території яких сконцентровані підприємства добувної промисловості та чорної металургії.

В Донецькій області спостерігається високий рівень щільності населення – 155 осіб на 1 км², що призводить до утворення значної кількості побутових відходів.

Утворення побутових та кількість накопичених побутових відходів за останні три роки наведена у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Утворення побутових та кількість накопичених побутових відходів

Показник	2018 рік (на 01.01.2019)	2019 рік (на 01.01.2020)	2020 рік (на 01.01.2021)
Утворення побутових відходів, тис. т	515,818	535,770	538,148
Накопичення побутових відходів, тис. т	29022,677	18561,883*	19031,855

*- Обсяги накопичення ТПВ зменшились після проведення топографічних зйомок карт полігонів ТПВ у містах Маріуполь, Бахмут, Покровськ.

Основним способом поводження з побутовими відходами залишається захоронення на полігонах ТПВ або звалищах. Загальна кількість спеціально відведених місць для захоронення побутових відходів – 23 одиниці.

З метою раціонального поводження з відходами в проєкті Програми передбачається виконання наступних заходів та проєктів:

- 1) будівництво сміттєперевантажувальних та сміттєсортувальних станцій;
- 2) будівництво заводу для знешкодження відходів біологічного походження, який розташовано на території Новодмитрівської сільської ради Костянтинівського району Донецької області потужністю при безперервній роботі до 8,0 тис. т/рік;
- 3) розробка проєкту рекультивації полігону ТПВ м. Краматорськ;
- 4) розробка проєктно-кошторисної документації «Будівництво регіональних полігонів ТПВ у Донецькій області - регіонального полігону ТПВ на території Маріупольського району Донецької області»;

5) розробка проєктної документації «Будівництво сміттєспалювального заводу у м. Краматорську»;

б) розроблення схем санітарного очищення населених пунктів Донецької області.

➤ Тому, якщо проєкт Програми не буде затверджений, фактор поводження з відходами матиме найбільше значення серед ризиків шкідливого впливу на компоненти навколишнього природного середовища, а саме ґрунти, поверхневі та підземні води, атмосферне повітря та клімат завдяки збільшенню викидів парникових газів на території Донецької області. Крім того, відсутність заходів з сортування твердих побутових відходів забезпечує нераціональне використання вторинних промислових ресурсів, а саме скла, паперу, пластику, металу та інших, які можуть бути видалені на сміттєсортувальних станціях.

Підвищенню рівня надання послуг у сфері управління відходами та розвитку відповідної інфраструктури в Донецькій області, сприятиме розробка схем санітарного очищення населених пунктів Бахмутського, Волноваського, Краматорського, Маріупольського та Покровського районів Донецької області.

3.6 Стан земельних ресурсів та ґрунтів в Донецькій області

Площа сільськогосподарських угідь в Донецькій області складає 2041,00 тис. га (77% від загальної площі), у т. ч. рілля – 1652,50 тис. га (81% від загальної площі сільськогосподарських угідь).

Розораність території області – 63,4% від загальної площі області (за винятком земель під водою), лісистість – 7,7% від загальної площі області.

Структура земельного фонду області:

- сільськогосподарського угіддя – 2041,00 тис. га (77%);
- лісові площі – 204,00 тис. га (7,7%);
- забудовані землі – 200,30 тис. га (7,5%);
- заболочені землі – 10,20 тис. га (0,4%);
- землі під водою – 42,40 тис. га (1,6%).

На території Донецької області у ґрунтах сільськогосподарського призначення наявність важких металів, залишків пестицидів та радіонуклідів знаходиться на природному рівні та не перевищує гранично допустимі концентрації. Рівень радіоактивного забруднення ґрунтів цезієм-137 знаходиться на природному рівні.

За даними обстеження у 2020 році на території Донецької області в останні роки суттєво зменшилось внесення органічних добрив, які є вагомим джерелом повернення в ґрунт гумусу, елементів живлення рослин та відтворення мікробіологічного середовища. В Донецькій області внесено органічних добрив 0,4 т/га посівної площі. Також спостерігається вкрай низький рівень гіпсування солонцюватих ґрунтів.

За результатами досліджень стану ґрунтів найбільша деградація притаманна слаборозвиненим ґрунтам, які сформувались на щільних породах, на елювії щільних порід, крутих схилах, де є умови розвитку ерозійних процесів. Вміст гумусу, елементів живлення рослин таких видів ґрунтів низький та дуже низький, водний режим недостатній для нормального розвитку рослин. Загальна площа таких ґрунтів, які можуть належати до деградованих та малопродуктивних, на території, яка підконтрольна українській владі, понад 12,30 тис. га.

Деградація земель та опустелювання призводять до втрат біорізноманіття, погіршення стану або зникнення водних об'єктів, загострення проблем водозабезпечення населення і галузей економіки та, як наслідок, погіршення умов життя людей.

Проектом Програми передбачається реалізація заходів та проектів з рекультивациі 674,16 га порушених земель, що забезпечить поліпшення їх стану, з інвентаризації земель, а також створення бази геоданих земельних ресурсів.

➤ Тому, якщо проєкт Програми не буде затверджений, стан земельних ресурсів залишиться незмінним.

3.7 Стан рослинного і тваринного світу та природно-заповідний фонд Донецької області

Біологічне різноманіття Донецької області нараховує понад 27 тисяч видів рослин та тварин різноманітних систематичних груп, з яких більше 24 тисяч видів представлені безхребетними тваринами (моллюсками, комахами, багатоніжками, павукоподібними, ракоподібними, кільчастими червами та іншими). Хребетні тварини представлені рибами, круглоротими, амфібіями – 9 видів, рептиліями – 12 видів. На території області зустрічаються понад 300 видів птахів, близько 100 видів ссавців.

Рослинний світ Донецької області представлений, в першу чергу, степовими рослинними формаціями і частково лісостеповими та заплавними. Але саме на південному сході України він зазнав найбільшої антропогенної трансформації внаслідок інтенсивного розвитку промисловості та сільського господарства, високого рівня урбанізації території.

Сучасний склад флори Донецької області – це 1930 видів судинних рослин, що відносяться до 653 родів, 136 родин, серед яких 93 ендемічних і субендемічних (рівень ендемізму флори області складає 15% (близько 250 видів), є види з дуже вузькими і локальними ареалами – 11 приазовських і 10 донецьких ендеміків. Раритетну фракцію флори складають 369 видів судинних рослин, тобто близько 19% від загальної кількості, в тому числі 23 ймовірно зниклих в Донецькій області. Серед раритетних видів флори Донецької області 147 видів внесено до Червоної книги України, 7 - до Світового червоного списку, 41 вид – до Європейського червоного списку, 12 видів охороняються Бернською конвенцією, а 282 – охороняються на регіональному рівні.

Більше 90% видів флори зареєстровано на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду різних категорій, 82% – на територіях об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

На території НПП «Святі Гори» зростає 1160 видів судинних рослин, серед яких 125 видів є інвазійними. Крім цього, у складі флори присутні 1052 види грибів, 69 видів лишайників та 89 видів ґрунтових водоростей. Загальна чисельність видів рослин – 2370, з них 56 видів занесені до Червоної книги України: 52 види судинних рослин, 2 – грибів і 2 – лишайників, у додатки Бернської конвенції занесені 5 видів, на регіональному рівні охороняються 145 видів.

Рослинний світ НПП «Меотида» нараховує 731 вид судинних рослин, які об'єднані в 324 роди, 84 родини і 4 відділи. Аборигенна фракція рослинного світу налічує 587 видів, що складає 80,3% від спонтанної флори НПП. Синантропну фракцію флори утворюють 227 видів, які складаються із апофітної (аборигенної) і адвентивної груп, до яких віднесено 83 (11,4%) та 144 (19,7%) видів відповідно. Флора НПП «Меотида» включає значну кількість вузькоареальних таксонів (53 види), що вказує на своєрідність флори парку, 51 вид судинних рослин охороняються на регіональному рівні. До складу рослинного світу НПП «Меотида» входять 39 видів, занесених до Червоної книги України, 11 – до Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи, 20 – до Європейського Червоного списку (1991 р.), 2 - до Додатку I Бернської конвенції. Разом – 52 види.

Загальна площа лісів Донецької області складає 204,1 тис. га. За лісокористувачами територія лісового фонду Донецької області розподілена наступним чином: Донецьке обласне управління лісового та мисливського господарства – 121,8 тис. га (59,63%), Служба автомобільних доріг – 1,2 тис. га (0,59%), АТ «Українська залізниця» Регіональна філія «Донецька залізниця» – 8,0 тис. га (3,90%), НПП «Святі Гори» - 11,9 тис. га (5,83%), КП «Компанія «Вода Донбасу» - 2,2 тис. га (1,08%), землі запасу та інші – 51,1 тис. га (25,03%).

Станом на 01.01.2021 загальна площа земель лісогосподарських підприємств Донецького обласного управління лісового та мисливського господарства склала 121,8 тис га, з них покрито лісом 87,1 тис. га.

Більш ніж 70% лісових масивів області мають штучне походження і посаджені, перш за все, на землях, що піддаються впливу водної та вітрової ерозії, а також в заплавах річок і навколо штучних водойм. Структуру цих лісів на 51% утворюють дубові і на 25% соснові насадження. В той же час в області збережені особливо цінні природні (байрачні, заплавні) ліси, типові для степової зони.

Лісистість області складає 7,7%, що майже вдвічі нижче, ніж в середньому по Україні, і нижче оптимального рівня (12%).

Ліси області віднесені до 1 категорії. Вони не мають промислового значення, виконують виключно природоохоронні та рекреаційні функції,

підлягають особливій охороні, тому рубки головного користування в них не проводяться.

На території НПП «Святі Гори» зареєстровано 120 видів дерев, чагарників та напівчагарників. Крім аборигенних видів 48 видів - інтродукованих, з них 30 видів дерев і 18 – чагарників, які використовувались головним чином для озеленення населених пунктів та створення лісових культур.

У 2020 році лісогосподарськими підприємствами Донецького обласного управління лісового та мисливського господарства створено 234,2 га лісових насаджень.

У 2020 році рубки головного користування не проводилися.

До основних екологічних проблем Донбасу належить пошкодження територій природно-заповідного фонду та знищення значних площ лісів внаслідок викликаних воєнними діями пожеж та неконтрольованих рубок.

Комплексний підхід до утримання й догляду за лісовими насадженнями допомагає зменшити кількість загорянь. Система відеоспостереження дає змогу зафіксувати навіть незначне задимлення, яке ще не переросло в пожежу.

З метою раннього виявлення, моніторингу та контролю за лісовими пожежами на території лісництва НПП «Святі Гори» та ДП «Лиманське лісове господарство» Дробишевського лісництва встановлені дві телевізійні системи типу «ВПК-1600».

Для забезпечення належної охорони та відтворення рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України, створені об'єкти природно-заповідного фонду різних категорій, на території яких зареєстровано більше 90% видів флори.

Станом на 01.01.2021 мисливські угіддя Донецької області закріплені за 25 користувачами.

Площа наданих у користування мисливських угідь області складає 937489 га земель, які відповідно до статті 15 Закону України «Про тваринний світ», надані у користування мисливським господарствам та державним підприємствам Донецького обласного управління лісового та мисливського господарства.

У 2020 році полювання на території Донецької області проводилося тільки на територіях, розташованих на відстані більше 30 км від лінії зіткнення.

Рибне господарство – галузь господарства, до якої належить добування, переробка, відтворення і збільшення запасів риби та інших водних організмів у природних і штучних водоймах. Поділяється на рибальство, що має завданням ловити рибу і добувати морського звіра, та рибництво – збереження і поліпшення рибних запасів у природних водоймах і розведення риби у штучних водоймах.

Основними об'єктами промислового рибальства в прісноводних водоймах області є білий амур, білий і строкатий товстолобик, в меншій

кількості короп, лящ і карась. В морській зоні – пеленгас, азовська та чорноморська хамса, тюлька, бичок азовський.

Рівень ендемізму флори області складає 15% (близько 250 видів), є види з дуже вузькими і локальними ареалами – 11 приазовських і 10 донецьких ендеміків. Раритетну фракцію флори складають 369 видів судинних рослин, тобто близько 19% від загальної кількості, в тому числі 23 ймовірно зниклих в Донецькій області.

Донецька область займає одне з провідних місць в Україні за кількістю та різноманіттям об'єктів природно-заповідного фонду, а серед східних регіонів України – є першою за цими показниками.

Станом на 01.01.2021 на території області створено та оголошено 178 заповідних об'єктів фактичною площею 117063,2463 га, з них 22 об'єкта загальнодержавного значення (загальною площею 69,599 тис. га) та 156 об'єктів місцевого значення (47,463 тис. га), які загалом займають 3,78% території області.

До складу мережі природно-заповідного фонду області входять майже всі категорії заповідності, включаючи Український степовий природний заповідник; 2 національні природні парки «Святі Гори» та «Меотида»; ботанічний сад НАН України загальнодержавного значення; 6 регіональних ландшафтних парків: «Клебан-Бик», «Донецький кряж», «Меотида», «Краматорський», «Зуївський» та «Слов'янський курорт»; 112 заказників, 41 пам'ятка природи, 12 заповідних урочищ та 3 парка-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Із заповідних об'єктів найвищого ступеню заповідання на території Донеччини знаходиться 4 відділення Українського степового природного заповідника – «Хомутовський степ», «Кам'яні Могили», «Крейдова флора» та «Кальміуське».

Протягом 2020 року на території, підконтрольній українській владі, створено 5 об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення загальною площею 372,44 га, а саме: в Нікольському районі - ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Кручі» (площею 172,24 га) та на території Краматорської міської ради ландшафтні заказники місцевого значення «Середнє», «Крайнє», «Карачун», «Берестувате» (загальною площею 200,2 га).

В Донецькій області знаходяться 2 водно-болотних угіддя міжнародного значення: «Затока Білосарайська та коса Білосарайська». Біосферні резервати та об'єкти, віднесені до Всесвітньої природної спадщини, на території Донецької області відсутні.

Території Особливого Природоохоронного Інтересу (Areas of Special Conservation Interest, ASCI, далі - території Смарагдової мережі, які затверджені Постійним комітетом Бернської Конвенції), займають 5,44% площі Донецької області:

1. Український степовий природний заповідник - Ukrainkyi Stepovyi Nature Reserve, UA0000019, (3355,00 га), до території відносяться 4

відділення: Хомутовський степ, Кам'яні могили, Крейдова флора, Кальміуське Українського степового природного заповідника НАН України;

2. національний природний парк «Святі Гори» - Sviati Hory, UA0000029, (43437,00 га), який розташований в Краснолиманському та Слов'янському районах Донецької області ;

3. регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж» - Donetskyi Kriazh Regional Landscape Park, UA0000063, (7451,00 га), в територію увійшли РЛП "Донецький кряж" та геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Балка Журавльова»;

4. регіональний ландшафтний парк «Клебан-Бик» - Kleban-Buk Regional Landscape Park, UA0000064, (2912,00 га) складається із геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Дружківські закам'янілі дерева», геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Клебан-Бицьке відслонення», геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Балка Кравецька»;

5. національний природний парк «Меотида» - Meotyda, UA0000065, (22199,00 га), до складу увійшли ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Білосарайська коса», орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Приазовський чапельник», орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Бакаї Кривої коси», орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Єланчанські бакаї», орнітологічний заказник місцевого значення «Кривокоський лиман», зоологічна пам'ятка природи місцевого значення «Крива коса», комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Соснові культури», водно-болотні угіддя міжнародного значення «Затока Крива та коса Крива» і «Затока Білосарайська та коса Білосарайська»;

6. ботанічний заказник місцевого значення «Пристенське» - Prystenske Zakaznyk, UA0000066, (358,00 га), розташований в Амвросієвському районі;

7. Никанорівський – Nykanorivskyi, UA0000067, (652,00 га), в який увійшли заповідне урочище «Никанорівський ліс», ботанічний заказник місцевого значення «Гектова балка»;

8. Великоанадольський – Velykoanadolskyi, UA0000096, (2672,00 га), в який увійшли лісовий заказник загальнодержавного значення «Великоанадольський», заповідне урочище «Маріупольська лісова дача»;

9. Червонооскільське водосховище - Chervonooskilske Reservoir, UA0000104, (10082,00 га, 841,2 га на території Краснолиманського району Донецької обл.);

10. Грабова балка - Hrabova Balka, UA0000157, (1905,00 га), розташований в Шахтарському районі, м. Торез, м. Сніжне;

11. Dibrivskyi, UA0000202, (4481,00 га, 253,9 га в Донецькій обл), частково розташований у Великоновосілківському районі Донецької обл.;

12. Різниківський – Riznykivskyi, UA0000219, (547,00 га), в який увійшли ботанічні заказники місцевого значення «Крейдяна рослинність біля с. Свято- Покровське» та «Ділянка Різниківська»;

13. Oleksandrivs'ki lakes, UA0000277, (14843,39 га – на території області, 15200,90 га - всього), розташований в Олександрівському районі, являє собою комплекс балок із ставками, є важливим для збереження навколоводних птахів;

14. Bilokuzmynivske, UA0000300, (2241,70 га). Урочище “Білокузьминівське” – один з найбільших осередків рослинності крейдяних відслонень (в т.ч. скелі та останці) у Донецькій області, розташований на околиці м. Краматорськ;

15. Kalmius river valley, UA0000314, (40142,90 га). Каньйон р. Кальміус та його основних приток. Являє собою великі масиви гранітних петрофітних степів із раритетними видами комах та рослин. Це - місця мешкання щільної популяції гадюки степової, полозів сарматського та каспійського, сивораки, кам'янки лисої;

16. Kayalo-Berdyanskyi, UA0000349, (452,00 га на території області, 12681,30 га - всього). Територія долини річки Берда з притоками.

Протягом 2020 року оголошено 4 ландшафтних заказника місцевого значення загальною площею 200,2 га та 1 ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Кручі» площею 172,24 га.

Розроблено та затверджено 32 положення про території та об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення та передано під охорону землекористувачам/землевласникам з оформленням охоронного зобов'язання.

Виконання заходів та проєктів проєкту Програми не передбачає понаднормативного техногенного навантаження на об'єкти тваринного та рослинного світу на території Донецької області. Крім того, проєктом Програми передбачається розроблення 20 проєктів створення, зміни меж територій і об'єктів природно-заповідного фонду, а також заходи з охорони та раціональне використання природних комплексів на площі 5 тис. га на території регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик» та «Краматорський» у разі виконання яких передбачається збільшення відсотка природно-заповідного фонду Донецької області, а також охорона і використання існуючих природних комплексів.

➤ Тому, якщо проєкт Програми не буде затверджений, відсоток природно-заповідного фонду Донецької області, залишиться на існуючому рівні, а стан рослинного та тваринного світу, територій та об'єктів Смарагдової мережі, водно-болотних угідь міжнародного значення та об'єктів екомережі залишиться незмінним.

3.8 Стан здоров'я населення Донецької області

Чисельність населення Донецької області (за оцінкою) на 1 жовтня 2021 року та середня чисельність у січні–вересні 2021 року по офіційним даним Головного управління статистики Донецької області наведена у таблиці 3.4. Розрахунки (оцінки) чисельності населення наведені на основі

наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання у Донецькій області.

Таблиця 3.4 – Чисельність населення Донецької області (осіб)

	Наявне населення		Постійне населення	
	на 1 жовтня 2021 року	середня чисельність у січні–вересні 2021 року	на 1 жовтня 2021 року	середня чисельність у січні–вересні 2021 року
Донецька область	4073715	4086997	4060830	4074112
Донецький район	1486134	1488218	1475000	1477084
м. Донецьк	902696	904030	894031	895365
Бахмутський район	221799	223164	222477	223842
Волноваський район	140047	140922	140374	141249
Горлівський район	662862	663904	665030	666072
Кальміуський район	120902	121068	120884	121050
Краматорський район	547163	550361	543301	546499
Маріупольський район	505760	508092	502447	504779
Покровський район	389048	391268	391317	393537

Дані щодо кількості померлих за причинами смерті у січні–вересні 2021 року в Донецькій області (без урахування частини тимчасово окупованої території у Донецькій області) наведені у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Кількість померлих у січні–вересні 2021 року

Показник	Кількість, осіб
1	2
Усього	30336
Клас I. Деякі інфекційні та паразитарні хвороби, з них туберкульоз	302
хвороба, зумовлена вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ)	130
Клас II. Новоутворення	142
з них злоякісні	3420
Клас III. Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	3410
Клас IV. Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	4
з них цукровий діабет	102
Клас V. Розлади психіки та поведінки	94
з них розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю	22
Клас VI. Хвороби нервової системи	11
Клас IX. Хвороби системи кровообігу, з них ішемічна хвороба серця	336
алкогольна кардіоміопатія	18889
цереброваскулярні хвороби	11280
	41
	6992

Продовження таблиці 3.5

1	2
Клас X. Хвороби органів дихання	1198
з них грип і пневмонія	1052
Клас XI. Хвороби органів травлення	1256
з них алкогольна хвороба печінки	72
Клас XII. Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	40
Клас XIII. Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	7
Клас XIV. Хвороби сечостатевої системи	128
Клас XV. Вагітність, пологи та післяпологовий період	1
Клас XVI. Окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	35
Клас XVII. Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	23
Клас XVIII. Симптоми, ознаки та відхилення від норми, що виявлені при клінічних і лабораторних дослідженнях, не класифіковані в інших рубриках	1459
Клас XX. Зовнішні причини смерті, з них	1178
транспортні нещасні випадки	102
випадкове утоплення та занурення у воду	66
нещасні випадки, спричинені дією диму, вогню та полум'я	14
випадкове отруєння, спричинене отруйними речовинами	140
випадкове отруєння та дія алкоголю	54
навмисне самоушкодження	258
наслідки нападу з метою убивства чи нанесення ушкодження	61
Клас XXII. Коди для особливих цілей	1936
COVID-19, вірус ідентифікований	1781
COVID-19, вірус неідентифікований	155

Серед хвороб, які можуть мати відношення до забруднення атмосферного повітря, слід виділити хвороби органів дихання, хронічний бронхіт та астму, а також новоутворення. Явно виражених тенденцій до зниження рівнів захворюваності по кількості населення не спостерігається.

Проект програми передбачає велику кількість заходів та проєктів, які спрямовані на зниження викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, поліпшення якості питної води, раціональне поводження з відходами, розширення територій природно-заповідного фонду, реалізація яких забезпечить значне покращення стану компонентів навколишнього природного середовища.

➤ Тому, якщо проєкт Програми не буде затверджений, поліпшення стану здоров'я населення Донецької області не очікується, а, навпаки, може призвести до збільшення показників новоутворень, хвороб органів дихання та хвороб системи кровообігу.

4 Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Програма економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік є документом державного планування місцевого рівня, який визначає сукупність взаємоузгоджених завдань і заходів, що будуть реалізовуватися місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями щодо вирішення нагальних проблем та досягнення стратегічних цілей розвитку регіону у 2022 році.

Головною метою проекту Програми визначено забезпечення розвитку економіки регіону і територіальних громад, ефективне використання внутрішнього природно-ресурсного потенціалу, формування позитивного іміджу області, забезпечення якості та загальної доступності публічних послуг; підвищення добробуту та стимулювання гармонійного розвитку населення.

Програма охоплює основні види господарської діяльності: промисловий, агропромисловий та дорожньо-транспортний комплекси, енергозабезпечення та енергоефективність, житлове господарство і комунальну інфраструктуру, впровадження заходів територіального планування, освіту, охорону здоров'я, фізичне виховання та спорт, культуру і туризм, охорону навколишнього природного середовища тощо.

Вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення, при впровадженні заходів та проєктів, передбачених проєктом Програми, може бути тільки позитивним та спрямованим на поліпшення.

Ймовірний вплив на складові довкілля від реалізації заходів та проєктів, передбачених проєктом Програми, наведений в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

	Ймовірні наслідки	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		Так	Ймовірно	Ні	
1	2	3	4	5	6
Атмосферне повітря					
1	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел			✓	+
2	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел			✓	+
3	Погіршення якості атмосферного повітря			✓	
4	Поява джерел неприємних запахів			✓	+
5	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			✓	+

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5	6
6	Збільшення шумового навантаження			✓	+
Водні ресурси					
7	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)			✓ ×	+
8	Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню			✓	+
9	Погіршення якості очистки стічних вод			✓ ×	+
10	Поява загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)			✓	+
11	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту			✓	
12	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону			✓	
13	Забруднення підземних водоносних горизонтів			✓	+
Відходи					
14	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів			✓ ×	+
15	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів			✓	+
16	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки			✓	
17	Спорудження екологонебезпечних об'єктів поводження з відходами			✓ ×	+
18	Утворення або накопичення радіоактивних відходів			✓ ×	
Земельні ресурси					
19	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару			✓ ×	
20	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			✓ ×	
21	Зміни в топографії або в рельєфу			✓	
22	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури			✓ ×	

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5	6
23	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			✓	
Біорізноманіття					
24	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)			✓	+
25	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			✓	
26	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому			✓	+
27	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин			✓	
Рекреаційні зони та культурна спадщина					
28	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини			✓	
29	Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей			✓	+
30	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля			✓	
Населення та інфраструктура					
31	Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему. Зміни в структурі транспортних потоків.			✓	+
32	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень			✓	+
33	Поява будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей			✓	+
Екологічне управління та моніторинг					
34	Погіршення екологічного моніторингу			✓	+
Інші					
35	Підвищення екологічної культури та освіти			✓	+
36	Підвищення рівня екологічної свідомості			✓	+

На основі детальних оцінок, представлених у таблиці 4.1, можна зробити наступні висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації заходів, передбачених проектом Програми:

- атмосферне повітря:
 - негативні наслідки не очікуються;
 - пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок впровадження наступних заходів та проектів, які забезпечать зниження викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та зниження акустичного впливу на населення:
 - термомодернізація будівель навчальних та лікувальних закладів та гуртожитку (зниження термовтрат забезпечить скорочення споживання палива устаткуванням котельних);
 - реконструкція котельних, капітальний ремонт котлоагрегатів (підвищення ККД котлоагрегатів забезпечить зниження витрат палива);
 - будівництво модульної газової котельної (зниження тепловтрат на трасі шляхом будівництва котельні безпосередньо в місці споживання тепла);
 - реконструкція та ремонт автомобільних доріг загального користування місцевого значення (зниження викидів забруднюючих речовин ДВС автомобільного транспорту різних форм власності за рахунок оптимізації роботи ДВС та зменшення акустичного впливу на населення);
 - удосконалення системи пасажироперевезень електротранспортом в м. Слов'янськ Донецької області шляхом відновлення тролейбусного маршруту (перерозподіл пасажироперевезень з автобусних на тролейбусний маршрут та зменшення акустичного впливу на населення);
 - опосередкований ефект буде досягнутий наступними шляхами:
 - проведенні енергетичного аудиту, завдяки якому будуть виявлені першочергові та довгострокові об'єкти, які потребують термомодернізації;
 - розробка проектної документації на будівництво сміттесортувальних та сміттєперевантажувальних станцій;
 - зниження викидів забруднюючих речовин ДВС сміттєвозів та акустичного впливу на населення за рахунок розроблення оптимальних маршрутів вивезення сміття у схемах санітарного очищення населених пунктів Волноваського, Бахмутського, Краматорського та Покровського районів Донецької області;
 - поверхневі водні ресурси:
 - негативні наслідки не очікуються;
 - пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок впровадження наступних заходів та проектів, які забезпечать зниження скидів забруднюючих речовин в поверхневі водні об'єкти та розчистку русел річок:
 - реконструкція та капітальний ремонт очисних споруд (зниження обсягів скидів забруднюючих речовин в поверхневі водні об'єкти);
 - будівництво блочних очисних споруд (зниження обсягів скидів неочищених побутових стічних вод в поверхневі водні об'єкти);

- будівництво водоводу з перекидання води Павлопольського водосховища до Старо-Кримського водосховища на землях Волноваського та Нікольського районів (оздоровлення стану Старо-Кримського водосховища за рахунок перекидання води з Павлопольського водосховища);

- капітальний ремонт гідроізоляції русла каналу «Сіверський Донець - Донбас» на землях Райгородоцької селищної ради Слов'янського району (зниження обсягу водозабору з поверхневих водних об'єктів за рахунок скорочення втрат води);

- розчистка русел р. Кривий Торець в межах населених пунктів Краматорського та Покровського районів та р. Бахмутка в межах населених пунктів Бахмутського та Краматорського районів Донецької області (оздоровлення річок);

- введення в експлуатацію очисних вибоїв на вугледобувних підприємствах області (підвищення водності поверхневих водних об'єктів за рахунок додаткового об'єму очищених шахтних вод, які підіймаються на земну поверхню);

- опосередкований ефект буде досягнутий наступними шляхами:

- впровадження автоматизованої системи моніторингу якості поверхневих та прибережних морських вод;

- розробка проектної документації щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану р. Кривий Торець та р. Бахмутка та їх притоків;

- підземні водні ресурси:

- негативні наслідки не очікуються;

- пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок впровадження наступних заходів, які забезпечать зниження потрапляння забруднюючих речовин в підземні водні об'єкти:

- ремонт каналізаційних мереж та реконструкція каналізаційних насосних станцій (зменшення надходження неочищених побутових стічних вод);

- опосередкований ефект буде досягнутий наступними шляхами:

- впровадження автоматизованої системи моніторингу якості підземних вод;

- відходи:

- негативні наслідки не очікуються;

- пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок впровадження наступних заходів, які забезпечать зниження обсягів захоронення несорттованих побутових відходів:

- будівництво сміттєперевантажувальної станції на території Добропільського району (розподілення змішаних твердих побутових відходів за їх фізико-хімічними властивостями, технічними складовими, товарними показниками тощо для відбору вторинної сировини, придатної для подальшого використання);

- опосередкований ефект буде досягнутий наступними шляхами:

- розробка проєктної документації на будівництво сміттесортувальної станції на території Покровського району, сміттєперевантажувальної станції на території Слов'янського району та сміттєспалювального заводу у м. Краматорську;

- проведення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності «Впровадження (будівництво) комплексу установок зі знешкодження ртутьвмісних відходів, розташованого за адресою: Донецька обл., м. Краматорськ, вул. Танкістів, 176»;

- розробка проєкту рекультивації полігону ТПВ м. Краматорськ;

- функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля;

- придбання обладнання для збору побутових відходів;

- земельні ресурси:

- негативні наслідки не очікуються;

- пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок впровадження наступних заходів та проєктів, які забезпечать зниження негативного навантаження на земельні ресурси:

- будівництво сміттєперевантажувальної станції на території Добропільського району (зменшення площі полігонів твердих побутових відходів за рахунок вилучення частини відходів з подальшим їх використання в якості вторинних ресурсів промисловості);

- рекультивація порушених земель (відновлення та введення в землеобіг 674,16 га порушених земель);

- опосередкований ефект буде досягнутий наступними шляхами:

- проведення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності «Впровадження (будівництво) комплексу установок зі знешкодження ртутьвмісних відходів, розташованого за адресою: Донецька обл., м. Краматорськ, вул. Танкістів, 176 (за рахунок зниження забруднення земель внаслідок розміщення на несанкціонованих звалищах відходів I класу небезпеки);

- розробка проєкту рекультивації полігону ТПВ м. Краматорськ;

- впровадження автоматизованої системи моніторингу якості ґрунтів;

- проведення моніторингу ґрунтів кризових територій в зоні ООС та діяльності промислових підприємств;

- створення бази геоданих земельних ресурсів площею 15021 га;

- біорізноманіття:

- негативні наслідки не очікуються;

- пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок впровадження наступних заходів та проєктів:

- утримання регіональних ландшафтних парків (збільшення чисельності представників флори і фауни);

- благоустрій прилеглої території до будівлі за адресою: Донецька область, місто Дружківка, вул. Машинобудівників, 64 (збільшення відсотка озеленення міських територій);

- території та об'єкти Смарагдової мережі:

- негативні наслідки не очікуються;

- об'єкти природно-заповідного фонду та екомережі:
 - негативні наслідки не очікуються;
 - пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок впровадження наступних заходів:
 - утримання регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик», «Краматорський» (створення сприятливих умов для функціонування ландшафтних парків);
 - проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а саме, розроблення/коригування місцевих схем формування екологічної мережі районів Донецької області;
 - організація і здійснення робіт з екологічної освіти, а саме: проведення інтегрованих уроків, виховних годин, квестів, практичних природоохоронних акцій (підвищення екологічної свідомості);
 - опосередкований ефект буде досягнутий наступними шляхами:
 - послуги з ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду Донецької області;
 - розроблення проєктів створення, зміни меж територій і об'єктів природно-заповідного фонду;
 - проведення заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища на тему «Екологічними стежками рідної України»;
 - водно-болотні угіддя загальнодержавного значення:
 - негативні наслідки не очікуються;
 - клімат:
 - негативні наслідки не очікуються;
 - пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок впровадження наступних заходів та проєктів:
 - капітальний ремонт котлоагрегату ПТВМ 30М №3 котельні м.Вугледар та будівництво нових котлоагрегатів (зниження викидів парникових газів);
 - будівництво модульної котельні для ЗОШ І-ІІІ ступенів №5 по вул. Театральна, 5, м. Лиман, Донецька область (зниження викидів парникових газів за рахунок скорочення тепловтрат);
 - опосередкований ефект буде досягнутий наступними шляхами:
 - розробка проєкту рекультивації полігону ТПВ м. Краматорськ;
 - зниження викидів парникових газів ДВС сміттевозів (за рахунок розроблення оптимальних маршрутів вивезення сміття у схемах санітарного очищення населених пунктів Волноваського, Бахмутського, Краматорського та Покровського районів Донецької області);
 - зниження викидів парникових газів (за рахунок зниження паливоспоживання, яке досягається впровадженням заходів з термомодернізації будинків);
 - населення та інфраструктура:
 - негативні наслідки не очікуються;

- пом'якшення існуючої ситуації буде досягнуто за рахунок впровадження наступних заходів та проєктів:

- будівництво, реконструкція, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, та вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах (покращення стану атмосферного повітря та зниження шумового навантаження);

- зміцнення матеріально-технічного забезпечення комунального некомерційного підприємства "Донецький регіональний центр спортивної медицини" (покращення якості медичного обслуговування населення);

- реконструкція водопровідних мереж та мереж теплопостачання (скорочення витрат на оплату комунальних послуг та поліпшення якості питної води);

- реалізація проєктів з теплодернізації житлових будинків (поліпшення умов проживання та скорочення витрат на оплату послуг з теплопостачання);

- пільгове медичне обслуговування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; поховання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни; компенсаційні виплати особам з інвалідністю на бензин, ремонт, технічне обслуговування автомобілів, мотоциколясок і на транспортне обслуговування; встановлення телефонів особам з інвалідністю I і II груп (покращення соціальних умов осіб пільгових категорій);

- організація і здійснення робіт з екологічної освіти, а саме: проведення інтегрованих уроків, виховних годин, квестів, практичних природоохоронних акцій (поліпшення якості життя населення та екологічної свідомості);

- опосередкований ефект буде досягнутий наступними шляхами:

- розробка схем санітарного очищення населених пунктів Волноваського, Бахмутського, Краматорського та Покровського районів Донецької області (зниження негативного впливу несанкціонованих звалищ побутових відходів; поліпшення санітарно-епізоотичної ситуації міст, де будуть впроваджені схеми санітарного очищення, зниження шумового навантаження);

- розробка проєктної документації на реконструкцію медичних закладів;

- підготовка та видання літератури з екологічної тематики для пропаганди охорони навколишнього природного середовища, а саме: навчального комплексу з викладання факультативного інтегрованого курсу «Краєзнавство та етногеографія Донеччини» для учнів 10-11 класів.

При впровадженні заходів та проєктів, передбачених проєктом Програми, очікується позитивний вплив на компоненти природного середовища, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я в порівнянні із існуючим станом.

5 Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються проекту Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

До основних екологічних проблем Донецької області, на вирішення яких спрямовані заходи та проекти, передбачені проектом Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік, відносяться:

- істотне забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту;
- надходження парникових газів в атмосферне повітря;
- порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону;
- замулення та засмічення водних об'єктів;
- забруднення поверхневих водних об'єктів недостатньо очищеними побутовими стічними водами;
- незадовільний стан очисних споруд;
- забруднення підземних вод неконтрольованими втратами забруднених побутових стічних вод на трасах побутової каналізації;
- неефективне управління у сфері поводження з твердими побутовими відходами (наявність стихійних сміттєзвалищ побутових відходів; відсутність системи роздільного збору сміття; недостатня кількість сучасної інфраструктури поводження з побутовими та промисловими відходами);
- надмірне використання природних ресурсів;
- недостатня охопленість територій та компонентів довкілля системою екологічного моніторингу;
- негативний вплив бойових дій на об'єкти природно-заповідного фонду;
- низький рівень екологічної обізнаності, недостатня активність та самоорганізація суспільства з питань охорони довкілля.

Робочою групою з проведення СЕО був виконаний SWOT-аналіз екологічної ситуації Донецької області, результати якого будуть використані для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень (таблиця 5.1).

Таблиця 5.1 - SWOT-аналіз екологічної ситуації Донецької області

Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2
Наявність природних ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - Надмірне споживання природних ресурсів; - наявність забруднених земель, які не можуть використовуватися за своїм призначенням; - відсутність альтернативного джерела водопостачання для населення та галузей економіки
Значний досвід регіональної екологічної політики, розроблення та реалізація природоохоронних програм на обласному рівні	<ul style="list-style-type: none"> - Невисокий рівень заповідності території порівняно з національним показником; - низький рівень лісистості
Промислова спрямованість розвитку регіону	<ul style="list-style-type: none"> - Висока щільність промислових підприємств, у тому числі потенційно небезпечних; - забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств та автотранспортом
Розвинута мережа інженерних комунікацій	<ul style="list-style-type: none"> - Зношеність систем каналізації та водопостачання; - неефективна робота очисних споруд побутових стічних вод; - втрати тепла на теплотрасах та в будинках
Існуюча концепція системи поводження з відходами (побутові, промислові, медичні, небезпечні у складі побутових)	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатня кількість смітєвозів та їх зношеність; - відсутність достатньої кількості смітєсортувальних та смітєперевантажувальних станцій; - відсутність систем збору та знезаражування конденсату, а також систем збору газу метану та його подальшого використання на полігонах ТПВ; - наявність накопичених відходів I-III класів небезпеки, для переробки або знешкодження яких відсутнє спеціальне обладнання; - накопичення великої кількості відходів на несанкціонованих звалищах

Продовження таблиці 5.1

1	2
Наявність унікальних ландшафтів	- Відсутність великої кількості лісових насаджень, які виконують роль природних фільтрів
Розвинута транспортна інфраструктура	- Незадовільний стан автомобільних доріг
Досвід виховання екологічної свідомості дітей та юнацтва, інформаційного забезпечення населення; наявність екологічних громадських організацій та спілок	- Низька екологічна культура населення
Позитивного іміджу регіону	- Поява адвентивних рослин та синантропних комах в результаті бойових дій; - забрудненість територій вибухонебезпечними предметами
Висока щільність населення	- Високий рівень захворювання населення, у тому числі гострою респіраторною хворобою (COVID-19), спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2
Можливості	Загрози
Стимулювання енергоефективності у виробництві та житлово-комунальній сфері та перехід на «зелену» економіку	- Зміни клімату, у тому числі за рахунок неконтрольного потрапляння парникових газів; - недостатність фінансових ресурсів у підприємств на впровадження новітніх екологічно безпечних технологій
Розширення діяльності щодо ліквідації наслідків бойових дій	- Ескалація бойових дій або «заморожування» військового конфлікту; - неконтрольований вплив негативних тенденцій, що відбуваються на тимчасово окупованих територіях; - погіршення демографічної ситуації завдяки природнього та міграційного скорочення
Функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля	- Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства
Формування системного підходу до поводження з відходами в регіоні	- Відсутність схем санітарного очищення населених пунктів

Продовження таблиці 5.1

1	2
Впровадження системи роздільного збору та сортування	- Відсутність системи поводження з відходами, у тому числі системи роздільного збору відходів
Подальший розвиток екологічного управління	- Несправедливий розподіл коштів екологічного податку між державним та місцевим рівнями; - погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування
Підвищення рівня екосвідомості представників місцевих громад та бізнесу, розвиток громадського екологічного руху	- Недостатній рівень відповідальності підприємств, органів місцевого самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства
Збільшення кількості та площі об'єктів природно-заповідного фонду	- Низька підтримка населенням створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території області
Поліпшення стану лісів і зелених насаджень області	- Вирубка зелених насаджень внаслідок ведення бойових дій; - недостатнє фінансування по відновленню та утриманню лісів та зелених насаджень
Висока якість життя населення	- Погіршення стану здоров'я населення внаслідок забруднення довкілля
Зменшення площ підтоплених земель	- Загроза підтоплення територій області завдяки неконтрольованим витокам з водопровідних та каналізаційних мереж

Таким чином, «нульовий» сценарій, тобто якщо проект Програми не буде затверджений, не виключає можливості подальшого погіршення стану навколишнього природного середовища та здоров'я населення.

6 Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються проекту Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки Програми

З метою проведення ефективної і цілеспрямованої діяльності по організації і координації заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів був розроблений проект Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік, в основу якого був покладений один із принципів охорони навколишнього природного середовища, встановлених Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» - пріоритетність вимог екологічної безпеки.

Заходи та проекти, передбачені проектом Програми, кореспондуються із стратегічними цілями з охорони довкілля та охорони здоров'я населення, визначеними в Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», в Національному плані управління відходами до 2030 року, в Паризькій угоді, яка була ратифікована Законом України «Про ратифікацію Паризької угоди», в Директиві 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики», в Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, у Водному Кодексі України та в Законі України «Про охорону атмосферного повітря».

З врахування вимог вищенаведених законодавчо-нормативних актів, проект Програми містить наступні зобов'язання щодо охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення:

- регулювання відносин у галузі охорони довкілля; обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- раціональне використання і відтворення природних ресурсів;
- забезпечення екологічної безпеки;
- запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище;
- впровадження системи екологічного моніторингу;
- збереження природних ресурсів;
- збереження генетичного фонду живої природи;
- збереження ландшафтів та інших природних комплексів;
- збереження унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною;
- формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення.

На основі аналізу зобов'язань щодо охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, заходів та результатів їх реалізації, можна зробити висновок, що проєкт Програми відповідає цілям екологічної політики, встановленим на національному рівні, вирішує екологічні проблеми регіонального рівня та вносять свій вклад в поліпшення екологічної ситуації України в цілому.

Крім того, проєкт Програми також націлений на дотримання міжнародних зобов'язань щодо мінімізації викидів парникових газів, які призводять до зміни клімату. Але реалізація заходів, передбачених проєктом Програми, не призведе до значного зменшення викидів парникових газів в цілому.

7 Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Згідно з Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування» наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

На основі аналізу заходів та проєктів, які передбачені проєктом Програми, можна зробити наступні висновки щодо наслідків їх реалізації для довкілля, у тому числі для здоров'я населення:

- ✓ **атмосферне повітря та фізичні фактори (шум):**
 - позитивні наслідки – покращення якості атмосферного повітря за рахунок зменшення викидів забруднюючих речовин та парникових газів, зменшення акустичного навантаження на населення (зниження споживання палива на котельнях; оптимізація руху автомобільного транспорту всіх форм власності; рекультивация полігонів ТПВ; зменшення кількості несортованих відходів, які розміщуються на полігонах ТПВ; збільшення площі зелених насаджень);
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **водні ресурси:**
 - позитивні наслідки – покращення стану поверхневих водних об'єктів (розчищення русел та притоків річок; зниження втрат води в водопровідних мережах; будівництво водоводу з перекидання води Павлопольського водосховища до Старо-Кримського водосховища) та підземних вод (ремонт каналізаційних мереж та реконструкція каналізаційних насосних станцій);
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **земельні ресурси:**
 - позитивні наслідки – покращення стану земельних ресурсів (рекультивация земель; зменшення площ земель, зайнятих об'єктами захоронення відходів шляхом видалення вторинних матеріалів промисловості із твердих побутових відходів);
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **біорізноманіття та рекреаційні зони:**
 - позитивні наслідки – покращення стану флори і фауни (утримання регіональних ландшафтних парків; збільшення відсотка озеленення міських територій за рахунок благоустрою території);
 - негативні наслідки - відсутні;

- ✓ **території та об'єкти Смарагдової мережі:**
 - позитивні наслідки – заходи не передбачені;
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **об'єкти природно-заповідного фонду та екомережі:**
 - позитивні наслідки – покращення стану об'єктів природно-заповідного фонду (утримання регіональних ландшафтних парків);
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **водно-болотні угіддя загальнодержавного значення:**
 - позитивні наслідки – заходи не передбачені;
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **клімат:**
 - позитивні наслідки – зниження викидів парникових газів (скорочення витрати палива на котельнях; оптимізація швидкісного режиму руху автотранспорту; рекультивація полігонів ТПВ);
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **населення:**
 - позитивні наслідки – поліпшення санітарно-епідеміологічної та санітарно-епізоотичної ситуації на території області (придбання нового медичного обладнання; оптимізація швидкісного режиму руху автотранспорту; рекультивація полігонів ТПВ; будівництво, реконструкція, ремонт і утримання автомобільних доріг; реконструкція водопровідних мереж та мереж теплопостачання; реалізація проектів з теплодернізації житлових будинків; медичне обслуговування осіб пільгових категорій);
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **інфраструктура:**
 - позитивні наслідки – поліпшення стану об'єктів інфраструктури (будівництво, реконструкція, ремонт і утримання автомобільних доріг; реконструкція водопровідних мереж та мереж теплопостачання; реалізація проектів з теплодернізації будинків);
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **культурна спадщина:**
 - позитивні наслідки – заходи не передбачені;
 - негативні наслідки - відсутні;
- ✓ **екологічне управління, моніторинг:**
 - позитивні наслідки – удосконалення системи моніторингу (впровадження системи моніторингу компонентів природного середовища; оновлення обладнання);
 - негативні наслідки - відсутні.

Таким чином, реалізація заходів та проектів, передбачених проектом Програми не буде супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох заходів забезпечить покращення стану довкілля та здоров'я населення Донецької області.

Вторинні наслідки – вигоди, які полягають у широкому залученні громадськості до прийняття рішень та встановлення прозорих процедур їх прийняття. Ці наслідки реалізуються завдяки наступним заходам, які були

прийняті Департаментом економіки Донецької обласної державної адміністрації, а саме:

- погодження обсягу СЕО з Департаментом екології та природних ресурсів Донецької ОДА та Департаментом охорони здоров'я Донецької ОДА та врахування зауважень та пропозицій цих органів при розробці Звіту про СЕО;
- розміщення на офіційному сайті Донецької облдержадміністрації проєкту Програми та Звіту про СЕО з метою ознайомлення зацікавлених осіб та отримання їх пропозицій та зауважень;
- громадське обговорення проєкту Програми та Звіту про СЕО та інше.

Кумулятивні наслідки – нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Ймовірність того, що реалізація заходів, передбачених проєктом Програми, призведе до таких наслідків, які матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля та здоров'я людей, відсутня.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту. Реалізація заходів, передбачених проєктом Програми, не призведе до появи синергічних наслідків.

Транскордонні наслідки від реалізації заходів, передбачених проєктом Програми, відсутні.

Реалізація заходів, передбачених проєктом Програми, враховуючи їх комплексність, яка обумовлена необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, будуть мати позитивний екологічний ефект як у короткостроковому періоді (1 рік), так і у середньостроковому (3-5 років) та довгостроковому (10-15 років) періодах.

Реалізація заходів, передбачених проєктом Програми, буде мати позитивний наслідок на здоров'я населення, в тому числі сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, як індикатора регіонального розвитку на середньостроковий (3-5 років) та довгостроковий (10-15 років) період.

Виконання заходів, передбачені проєктом Програми, більшою мірою будуть мати постійні наслідки, пов'язані з покращення стану довкілля та здоров'я населення, та меншою мірою - тимчасові наслідки.

Позитивні наслідки будуть отримані в разі затвердження проєкту Програми та реалізації заходів та проєктів, передбачених нею, які призведуть до поліпшення загального екологічного стану та санітарно-епідеміологічної ситуації в Донецькій області.

«Нульовий» сценарій реалізації проєкту Програми, тобто незатвердження Програми, буде сприяти розвитку негативних наслідків.

8 Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми

Реалізація заходів та проєктів, передбачених проєктом Програми, які передбачають будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт, рекультивацію, введення в експлуатацію об'єктів, потребує виконання будівельно-монтажних робіт із застосуванням будівельної техніки та автотранспорту.

Виконання будівельно-монтажних робіт пов'язано із:

- викидами шкідливих речовин в атмосферне повітря;
- шумовим та вібраційним навантаженням;
- використанням води на виробничі та побутові потреби;
- утворенням побутових стічних вод;
- безповоротним споживанням води на виробничі потреби;
- утворенням певної кількості промислових та побутових відходів;
- порушенням земель;
- видаленням зелених насаджень;
- використанням будівельних матеріалів та енергоносіїв;
- іншим.

До заходів та проєктів, передбачених проєктом Програми, які потребують виконання будівельно-монтажних робіт, виконання яких мають безпосередній вплив на навколишнє середовище, відносяться:

- будівництво, реконструкція, ремонт автомобільних доріг загального користування місцевого значення;
- введення в експлуатацію очисних вибоїв на вугледобувних підприємствах області;
- рекультивація земель;
- проведення робіт із капітального ремонту, реконструкції, нового будівництва комунальних та медичних установ, спортивних закладів, житлових будинків, зернового терміналу, модульної газової котельної;
- будівництво зовнішніх інженерних мереж;
- капітальний ремонт гідроізоляції русла каналу «Сіверський Донець - Донбас»;
- будівництво міні-очисних споруд, блочних очисних споруд, насосних станцій та мереж водовідведення господарсько-побутових стічних вод;
- будівництво сміттєперевантажувальної станції;
- будівництво заводу для знешкодження відходів біологічного походження;
- інші.

Виконання будівельно-монтажних робіт передбачається з дотриманням існуючих нормативів та правил, вимог діючого природоохоронного та санітарно-епідеміологічного законодавства, тому вплив на компоненти природного середовища буде носити допустимий характер; реалізація заходів буде мати позитивний вплив на стан атмосферного повітря, стан водних та

земельних ресурсів, ґрунтів, клімату, здоров'я населення та призведе до зменшення обсягів захоронення твердих побутових та промислових відходів.

У разі виникнення будь-яких непередбачених негативних впливів, Замовник зобов'язується також виконати заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків, зумовлених реалізацією Програми.

9 Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

Під час підготовки Звіту про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік визначено доцільність і прийнятність планованої діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки довкілля, а також оцінено вплив на навколишнє середовище, прогноз впливу на навколишнє середовище, виходячи із особливостей планованої діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов.

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки проекту Програми було розглянуто 2 сценарію розвитку:

- оптимістичний сценарій, пов'язаний із затвердженням Програми, спрямованої на покращення стану довкілля та здоров'я населення;
- «нульовий» сценарій, пов'язаний із незатвердженням проекту Програми та відмовою від реалізації запланованих засобів.

Реалізація цього сценарію призведе до погіршення якості стану довкілля та здоров'я населення.

При виконанні стратегічної екологічної оцінки були використані експертно-аналітичні методи оцінки заходів, передбачених проектом Програми, та їх кореляція з вимогами діючого природоохоронного законодавства та законодавства у сфері охорони здоров'я.

На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що проект Програми відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація заходів Програми не справить негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

При підготовці Звіту про стратегічну екологічну оцінку ускладнення не з'явилися.

10 Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Стратегічна екологічна оцінка проєкту Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми. Значні наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації заходів, передбачених Програмою, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, від реалізації затвердженої Програми.

Моніторинг може бути використаний для:

- ✓ порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію заходів Програми;
- ✓ отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- ✓ перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- ✓ перевірки того, що Програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Організація моніторингу вимагає визначення того, хто повинен здійснювати моніторинг, хто повинен забезпечувати доступ до результатів, що має бути предметом моніторингу, яка інформація повинна оприлюднюватися (безпосередні дані вимірювань або результати їх аналізу), де слід здійснювати моніторинг, з якою періодичністю й протягом якого часу, коли слід оприлюднити результати, які методи моніторингу та поширення інформації слід використовувати.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи, які повинні бути удосконалені для цілей СЕО.

Оскільки Програма є документом державного планування з обмеженим терміном дії, а саме один бюджетний рік, пропонується здійснити моніторинг виконання Програми, обмежившись періодом 1 рік. Результати моніторингу будуть оприлюднені на офіційному веб-сайті Донецької облдержадміністрації.

Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми наведені в таблиці 10.1.

Таблиця 10.1 - Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми

№	Індикатор
<i>Забруднення повітря</i>	
1	Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення
2	Викиди найпоширеніших забруднюючих речовин (оксид вуглецю, пил, оксиди азоту та діоксид сірки) в атмосферне повітря
<i>Водні ресурси</i>	
3	Обсяги скидання очищених і недостатньо очищених зворотних вод у водні об'єкти
<i>Відходи</i>	
4	Обсяги перероблення ТПВ на території області
<i>Здоров'я населення</i>	
5	Природний приріст / скорочення чисельності населення
6	Рівень захворюваності населення області

11 Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

З 2014 року Донецька область знаходиться в зоні збройного конфлікту, а частина її території тимчасово непідконтрольна Уряду України (включаючи територію, по якій проходить кордон з сусідньою країною). Процеси, які відбуваються на тимчасово непідконтрольній Уряду України території, на даний момент неможливо контролювати та робити висновок про відсутність або наявність транскордонних наслідків для довкілля та здоров'я населення.

Реалізація заходів та проєктів, передбачених проєктом Програми, не буде мати транскордонних наслідків для довкілля та здоров'я населення.

12 Резюме нетехнічного характеру розраховане на широку аудиторію

Проект Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2022 рік визначає пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, підвищення стандартів життя населення шляхом розбудови інфраструктури, забезпечення якості та загальної доступності публічних послуг, підтримки ініціатив малого бізнесу та створення позитивного іміджу Донецької області.

В реалізації заходів будуть задіяні місцеві органи виконавчої влади, територіальні органи міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації.

Проектом Програми визначені мета та пріоритетні напрями діяльності органів місцевої влади, окреслені найбільш актуальні проблемні питання окремих галузей соціально-економічного розвитку області, сформований перелік пріоритетних заходів, спрямованих на виконання визначених завдань.

Головною метою проекту Програми визначено забезпечення розвитку економіки регіону і територіальних громад, ефективне використання внутрішнього природно-ресурсного потенціалу, формування позитивного іміджу області, забезпечення якості та загальної доступності публічних послуг; підвищення добробуту та стимулювання гармонійного розвитку населення.

Реалізація заходів, передбачених проектом Програми, враховуючи їх комплексність, яка обумовлена необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, будуть мати позитивний екологічний ефект як у короткостроковому періоді (1 рік), так і у середньостроковому (3-5 років) та довгостроковому (10-15 років) періодах.

Реалізація заходів також буде мати позитивний наслідок на здоров'я населення, в тому числі сприятиме зниженню рівня захворюваності населення як індикатора регіонального розвитку на середньостроковий (3-5 років) та довгостроковий (10-15 років) період.

Позитивні наслідки будуть отримані в разі затвердження проекту Програми та реалізації заходів, передбачених нею, які призведуть до поліпшення загального екологічного стану та санітарно-епідеміологічної ситуації в Донецькій області.

«Нульовий» сценарій реалізації проекту Програми, тобто незатвердження Програми, буде сприяти розвитку негативних наслідків.

Список використаних джерел

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2017 році. – 2018.
2. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2018 році. – 2019.
3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2019 році. – 2020.
4. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2020 році. – 2021.
5. Екологічний паспорт Донецької області (2017 рік). – 2018.
6. Екологічний паспорт Донецької області (2018 рік). – 2019.
7. Екологічний паспорт Донецької області (2019 рік). – 2020.
8. Екологічний паспорт Донецької області (2020 рік). – 2021.
9. Інформація Головного управління статистики у Донецькій області.
10. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 року № 2354-VIII.
11. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» 16 жовтня 1992 року № 2707-XII.
12. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 року № 2059-VIII.
13. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 №296 «Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування» (із змінами).
14. Карамушка В.І. Екологічна збалансованість стратегічних ініціатив і проектів (інтегрування довкільних аспектів у стратегічне планування та проекту діяльність): практичний посіб. / В.І. Карамушка. – К.: К.І.С., 2012. – 138 с.
15. Марушевський Г.Б. Стратегічна екологічна оцінка: методичний посіб. / Г.Б. Марушевський. – К: Проект РЕОП, 2015. – 95 с.
16. Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті.
17. Хотулева М.В. Стратегическая экологическая оценка для развития регионального и муниципального планирования: пособие для практиков / [М.В. Хотулева, Е.В. Пивцакова, В.Н. Виниченко и др.]. – М.: Эколайн, 2006. – 61 с.

**Список учасників робочої групи
зі стратегічної екологічної оцінки**

Фізична особа – підприємець,
архітектор

М.Г. Анфалов

Інженер-еколог

К.А. Ритікова